

SİGORTA HUKUKUNDA UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜNDE TAHKİM SİSTEMİ

Mehmet ÖZDAMAR*

ÖZET

Bu makale sigorta hukukundaki uyuşmazlıkların çözümünde tahkim sisteminin incelenmesi amacıyla yazılmıştır. İşbu çalışma kapsamında sigorta tahkiminin ortaya çıkışı, özellikleri ve tahkim anlaşması ile usul ve esasları incelenecektir. Dahası konuya ilişkin yeni düzenlemeler ışığında tahkim müessesesinin avantaj ve dezavantajları değerlendirilecektir. Tahkim sayesinde sigortacılık alanında meydana gelen uyuşmazlıkların daha kısa sürede ve güvenilir şekilde çözümlenmesi mümkündür. Tahkim usulünde hakemlerin ya da hakem heyetinin vermiş olduğu kararların çoğunun kesin olması ve diğer uyuşmazlıklar için örnek oluşturması da onun önemini arttırmaktadır.

***Anahtar Kelimeler:** Sigorta, Tahkim, Ombudsman, Hakem, Sigorta Acentesi.*

ARBITRATION SYSTEM IN INSURANCE LAW REGARDING THE RESOLUTION OF DISPUTES

ABSTRACT

This article is written in order to explain of arbitration system which is used for settling disputes in insurance law. The emerge of arbitration in terms of insurance, its features and the arbitration agreement and its rules as well as procedures will be examined within the scope of the article. Moreover, advantages and disadvantages of arbitration are analyzed in the lights of new regulations on the subject. By the help of arbitration, disputes in insurance field can be settled in a short span of time and reliably. As most of the decisions of arbitragers or arbitration commission are unappealable and as they set examples for other disputes, the importance of arbitration increases.

***Keywords:** Insurance, Arbitration, Ombudsman, Arbitrator, Insurance Agent.*

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Kürsüsü Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Sigorta sözleşmeleri, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulmaktadır (TBK m. 1; TTK 1401). Diğer sözleşmelerde olduğu gibi her iki tarafın istek ve arzusuna uygun bir sözleşme içeriğinin oluşturulmasına, sigorta sözleşmelerinde sıklıkla rastlanmamakta; bu tür sözleşmeler sık yapıldığından her bir sözleşmenin ayrı ayrı kaleme alınmamaktadır. Bu durumda sözleşmeler önceden hazırlanmakta ve bu şekilde kullanılmaktadır. Özellikle sigorta ettirenin maddi ve tecrübe bakımından zayıf olduğu sigorta sözleşmelerinden çok sayıda hukuki uyuşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de yargılama süreci göz önüne alındığında, miktar bakımından küçük olan uyuşmazlıkların gerek maliyeti gerek yargılamanın uzun sürmesi sebebiyle yargıya taşınmadığı gözlemlenmektedir. Bu durumda zaten sigorta şirketi karşısında zayıf konumda bulunan sigorta ettiren/sigortalının hakkını aramasının zorlaşması, sigorta sözleşmesinin tarafları arasındaki dengeyi daha da bozmaktadır.

Sigortacılık alanında, sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettirenin sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıkları daha kolay çözebilmesi için alternatif çözüm yolları geliştirilmek istenmiştir. Sigorta ettirenin sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıkların daha kolay çözüme imkânına sahip olması, sigorta sözleşmelerine ve sigorta kurumuna olan güveni artırmasının yanı sıra alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının uygulaması genişleyerek mahkemelerin iş yükü azalacaktır.

Avrupa Birliği ve üye ülkelerin uzun süreden beri uyguladığı alternatif çözüm yolları sigortacılık uygulamasına oldukça geç bir dönemde girmiştir. Özellikle mehz Alman ve İsviçre uygulamasında bankacılık ve sigortacılık alanlarında kullanılmaya başlanan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan “*ombudsmanlık*”, benzer bir şekilde Türk hukukuna da alınmıştır. İlk olan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu¹ ile Türk hukukuna giren sigorta tahkim sistemi, aradan geçen yaklaşık dört yıllık dönemde başarı ile uygulanmaya devam etmektedir. Sigortacılığın yanı sıra bankacılık ve sermaye piyasası alanında da özellikle tüketicinin korunabilmesi amacıyla küçük çaplı uyuşmazlıkların, benzer yöntemlerle çözülmesi imkânı getirilmiştir.

Mezkûr çalışmada, kurumun ortaya çıkış sebepleri ile uygulamanın özellikleri ve hukuki sonuçları incelenmeye çalışılmıştır. Söz konusu uygulama sayesinde uyuşmazlıkları adli yargının uzun ve ağıdalı çözüm

¹ RG. 14.06.2007 tarih, 26552 sayı.

yöntemi yerine, çok daha kısa sürede ve çok daha ucuza çözümlenmesi imkânı ortaya çıkmıştır. Uygulamanın merkezinde sigorta tahkim komisyonu yer almakta ve komisyon bünyesinde çalışan sigortacılık alanında uzman ve gerektiği şekilde seçilmiş hakemler sayesinde sigorta ettirene ve sigortalıya adil ve hızlı bir çözüm sunulmaktadır.

I. SİGORTA TAHKİMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Tahkim, mahkemeler dışında uyuşmazlıkların çözümü için geliştirilen alternatif bir yöntemdir. Çeşitli saikler neticesinde ortaya çıkan tahkim, taraflar arasında özel hukuk ilişkilerinden dolayı doğmuş veya ileride doğacak olan belli hukuki uyuşmazlıkların adli mahkemeler dışında, uyuşmazlığın taraflarınca seçilen bağımsız ve tarafsız hakemler tarafından çözümlenerek karara bağlanması işlemine verilen isimdir².

Tahkim uygulamasının çeşitli türleri bulunmaktadır: Bunlar arasında özellikle iç tahkim ve milletlerarası tahkim; ihtiyari ve mecburi tahkim ayrımları sayılabilir. Ülke içerisindeki hukuki sorunların yine yerel kurallara dikkate alınarak çözümlenmesi esasına bağlı olan iç tahkime karşın, uluslararası meselelerin çözümüne yönelik olan tesis edilen milletlerarası tahkim uygulaması da oldukça geniş bir çerçevede devam etmektedir. Ülkemizde iç tahkim müessesesi 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda (HMK)³; buna karşılık uluslararası ilişkiler bağlamında söz konusu olan milletlerarası tahkim ise 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununda (MTK)⁴ tanzim edilmiştir.

Türk hukukunda 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren HMK'dan önce yürürlükte bulunan usul kanununda tahkime ilişkin hükümler oldukça eskimiş ve günümüzün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalmıştı. Oysa HMK'da ise hem modern bir kanun hüviyetini haiz MTK hükümleri hem de mehz hukuklarda meydana gelen gelişmeler dikkate alınarak düzenleme yapılmıştır.

İç tahkim uygulamasında temel özellik, tahkimin ihtiyari olmasıdır. İstisnai durumlar⁵ dışında, yürürlükten kaldırılan 1086 sayılı Hukuk Usulü

² **Yılmaz, E.:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2012, s. 1669; **Ulusoy, E.:** "Finans Hukukunda Tahkim", II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu, 14.02.2009, s. 203-204.

³ RG. 04.02.2011 tarih, 27836 sayı.

⁴ RG. 05.07.2001 tarih, 24453 sayı.

⁵ Ülkemizde hukuk usulüne ilişkin eski ve yeni genel kanunlar (HUMK ve HMK) ihtiyari tahkim yöntemi benimsediklerinden, zorunlu tahkim sistemi ancak özel kanunlarda yer almıştır. Buna göre, 3533 sayılı Kanunda yer alan kamu kurumları arasındaki uyuşmazlıklar; 4077

Muhakemeleri Kanunu (HUMK)⁶ ve şu anda ülkemizde yürürlükte bulunan Hukuk Muhakemeleri Kanunu, tahkim sistemini ihtiyari olarak öngörmüştür. Böylece Anayasa'daki devlet yargısının alternatifi tahkim sistemine başvurularak uyuşmazlıkların çözümü sağlanabilecektir.

Sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki özel hukuk sigortası ilişkisi, sadece sözleşme ile kurulabilir. Bundan dolayı uygulamada çok sayıda sigorta sözleşmesi ve buna bağlı olarak hukuki uyuşmazlık bulunmaktadır. Ülkemizde sigortacılık alanına özel ihtisas mahkemelerinin bulunmaması ve uyuşmazlıkların adliye mahkemelerinde oldukça uzun sürelerde çözümlenebilmesi sebebiyle sigorta ettiren ve sigortalıların haklarını elde etmeleri meşakkatli bir uğraşı gerektirmektedir. Diğer taraftan miktar olarak küçük bir zararını tazmin ettirmek isteyen sigortalının sigorta şirketleri karşısında hem de bilgi ve tecrübe bakımından zayıf olması hem uzayan yargı süreci sebebiyle sıkıntıya girdiği görülmektedir.

Bahse konu sıkıntıları aşabilmek amacıyla ülkemizde sigortacılık alanında da tahkim uygulamasına geçilmesine karar verilmiş;⁷ 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun⁸ 30'uncu maddesi ile “*sigortacılıkta tahkim müessesesi*” pozitif hukukumuzda girmiştir. Kanunun 30'uncu maddesine dayanılarak Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan “*Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik*”⁹ ile de tahkim sistemine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Hazine Müsteşarlığı bunlara ilaveten, sigorta tahkimine ve hakemlere ilişkin usul ve esasları düzenleyebilmek amacıyla “*Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ*”¹⁰ çıkarmıştır. Sigorta tahkimine ilişkin uygulamada meydana gelen bir takım aksaklıkların giderilmesine yönelik olarak kanunun 30'uncu maddesinde, 6327 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹¹ ile bir takım değişiklikler yapılmıştır.

sayılı Kanunda yer alan uyuşmazlıklar ve 2822 sayılı Kanunun 52'nci maddesinde yer alan Grev ve lokavtin yasak olduğu işler ve yerlerdeki uyuşmazlıklarda tahkime başvurarak sorunu çözmek zorunludur.

⁶ RG. 02.07.1927 tarih, 622-624 sayı.

⁷ Sigorta tahkimine ilişkin 30'uncu madde düzenlemesinin gerekçesine bakıldığında, tahkim sistemine geçilmesinin sebepleri ayrıntılı olarak izah edildiği görülmektedir. Özellikle sigortacılığa ilişkin yargılamanın uzun sürmesi ve masraflı olması, sürecin sonunda sigortadan beklenen faydayı sağlamadığı ifade edilmiştir. Bundan dolayı sigortacılık sektörüne duyulan güvenin azaldığı belirtilmiştir.

⁸ RG. 14.06.2007 tarih, 26552 sayı.

⁹ RG. 17.08.2007 tarih, 26616 sayı.

¹⁰ RG. 21.01.2009 tarih, 27117 sayı.

¹¹ RG. 29.06.2012 tarih, 28338 sayı.

Sigortacılık Kanununun 30'uncu maddesinin gerekçesinde de belirtildiği gibi, sigortacılığa ilişkin yargı sürecini daha ucuz ve daha kısa sürede sonuçlandırabilmek amacıyla tesis edilen sigorta tahkim sisteminin ihdas edilmesi esnasında, esas itibarıyla mehz ülke hukuklarında uzun süreden beri uygulanmakta olan “*ombudsmanlık*”¹² sisteminden esinlenilmiştir¹³. Türk hukukunda *ombudsman* kavramı kamu hukukuna, birey ile devlet arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin olarak anlaşıldığından, özel hukukta aynı kavram kullanılmamıştır. Buna karşılık mehz ülke hukuklarında benzer işleve sahip olan müesseseler bakımından *ombudsman* kavramı kullanılmaya devam etmektedir¹⁴.

Ülkemizde uzun süreden beri tartışılmasına rağmen, oldukça yeni bir tarihte 6328 sayılı Kanun¹⁵ ile kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu, idare ile bireyler arasında yaşanan uyuşmazlıkların çözümüne yönelik bir kurum olarak faaliyet gösterecektir. Böylece toplumda yaşayan bireylerin, idari faaliyetlerden zarar görmeleri halinde dava açmak yerine bu yöntemi seçmeleri mümkün hale gelmiştir. Söz konusu Kurumu, tüzel kişiliği haiz özel bütçeli ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Kurumun bünyesinde bir baş denetçi ile beş denetçi bulunmaktadır (6328 s.K. m. 4).

Görüldüğü üzere ombudsmanlık müessesesi kamu denetçisi olarak yeni bir tarihte uygulamaya konulmasına karşın; bunun özel hukuktaki yansımaları ise ilk olarak sigortacılık alanında karşımıza çıkmıştır. Sigortacılık Kanunu ile özel hukuk *ombudsmanlığı* asıl ortaya çıktığı kamu alanından önce, Türk hukukunda düzenlenmiştir. Makalemizin konusunu sigortacılık alanında tahkim oluşturduğundan, aşağıdaki buna ilişkin düzenlemeler mehz ülke hukuklarındaki uygulamalar ile mukayese edilerek ele alınmıştır.

¹² *Ombudsmanın* karşılığı olarak ülkemizde “*kamu denetçisi*” kavramı kullanılmaktadır.

¹³ Madde gerekçesinde konu şu şekilde ifade edilmiştir: “*Uluslararası uygulamalar incelendiğinde, yapıları farklılık arz etse de birçok ülkede sigortacılık alanında ombudsman müessesesinin var olduğu görülmektedir. Madde ile getirilmek istenilen tahkim sistemi ile sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden doğan tüm uyuşmazlıkların çözümü amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası uygulamalarda var olan “Ombudsman Sistemi” nin işleyişi esas alınmış, ülkemizdeki hukuk sistemi ile paralellik sağlanmasını teminen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alan tahkim sisteminin temel esas ve usulleri çerçevesinde sistem şekillendirilmiştir*”.

¹⁴ Kavramın ortaya çıkışı ve gelişme süreci hakkında bkz. **von Hippel, T.:** Der Ombudsmann im Bank und Versicherungswesen, Hamburg 2000, s. 3 vd.; **Wild, E.:** Der Ombudsmann in Deutschland, Würzburg 1970, s. 15 vd.; **Özdamar, M.:** “Alman Hukukunda Sigorta Ombudsmanlığı”, BATİDER, C. XXIV, S. 3, s. 309 vd.

¹⁵ Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, RG. 29.06.2012 tarih, 28338 sayılı.

II. SİGORTA TAHKİMİNİN FAYDALARI VE SAKINCALARI

Özel hukuk alanında ülkemizde uygulanmaya başlanan tahkim sistemi ilk olarak bankacılık, sigortacılık ve sermaye piyasalarında görülmeye başlanmıştır¹⁶. Özellikle mahkemelerin iş yükünü azaltmak, uyuşmazlık taraflarına daha çabuk daha az maliyetli çözüm imkânı sunduğu için tahkim yöntemi savunulmuştur. Bununla birlikte faydalarına nazaran sınırlı da olsa tahkim sisteminin sakıncaları da bulunmaktadır. Aşağıda mezkûr hususlar ayrı alt başlıklar halinde ele alınmaya çalışılmıştır.

A. Tahkimin Faydaları

Tahkimi cazip kılan ve oldukça fazla sayıda bulunan faydalardan aşağıda kısaca bahsedilmiştir.

➤ **Tahkim Yargılama süresinin kısa olması:** Genel mahkemelerde iş yükünün ağır olması ve ayrı bir uzmanlığın bulunmaması sebebiyle uzun bir yargılama süreci gerekmesine karşın, tahkim sistemi kendi özellikleri sebebiyle çok daha kısa sürede sonuçlanmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanununda tahkime ilişkin azami süre, istisnai hallerde uzatılabilmesine karşın, bir yıl olarak tespit edilmiştir (m. 427). Bununla birlikte sigorta tahkimini düzenleyen Sigortacılık Kanununda, tahkim yargılamasının en fazla dört ay sürebileceği belirtilerek yargılama için azami süre de öngörülmüştür (m. 30/16).

➤ **Maliyetin düşük olması:** Tahkim yönteminde her zaman maliyetin düşük olduğunu söylemek mümkün değildir¹⁷. Çünkü genel mahkemelerden farklı olarak hakemlerin her dosya için ayrı ücret almaları ve sürecin tamamen taraflarca finanse edilmesi, masrafların artmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte özellikle tüketicilerin korunmasına yönelik olarak ihdas edilen özel hukuk tahkim sistemlerinde, tarafların maliyeti oldukça düşüktür. Sadece sistemin kötüye kullanılmasının ve gereksiz başvuruların engellenmesi amacıyla düşük bir başvuru ücreti öngörülmüştür¹⁸.

➤ **Yargılama sürecinin uzmanlar tarafından yürütülmesi:** Tahkimin genel yapısında olduğu gibi sigorta tahkiminde de hakemler, konunun

¹⁶ Finans alanında tahkim sistemine genel bakış için bkz. **Ulusoy**, s. 203 vd.

¹⁷ **Dayımlarlı, K.:** HUMK'da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997, s. 54; **Ulusoy**, s. 211.

¹⁸ Sigorta tahkiminde olduğu gibi özel hukuk ombudsmanlığında da başvuru ücretlerinin oldukça düşük olması ve yargılama esnasında avukat zorunluluğunun ve ihtiyacının bulunmaması sebebiyle avukatların iş ve gelir kaybına uğramaları muhtemeldir. Konuyla ilgili olarak bkz. **Jaunering, S.:** "Die Zuständigkeit des Versicherungsombudsmann sollte erweitert werden", Versicherungswirtschaft 2003, s. 998-999.

uzmanı kişiler arasından seçilmektedir. Böylece genel mahkemelerde hukuk nosyonu bulunmakla birlikte çok çeşitli uyuşmazlıklara bakmak zorunda kalan hâkimlere nazaran hakemler, daha spesifik alanlarda uzmanlaşmış olduklarından uyuşmazlığın çözümü kolaylaşmaktadır.

➤ **Hakem kararlarının kesin olması:** Hakem kararları kural olarak temyizi kabil kararlar olmakla birlikte, sigorta tahkiminde, hakem kararlarının 40.000TL'yi aşmayan kısmının temyiz edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. HMK'da 25.000 TL olarak belirlenen temyiz sınırı sigorta tahkiminde daha da yükseltilmiştir. Böylece müddeabih bakımından yüksek miktartlı uyuşmazlıklar hariç olmak üzere, sigortacılık alanında genellikle mezkûr sınırın altındaki konularda tahkim yoluna başvurulduğundan, verilen hakem kararlarının kesin olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum hem yargılama süresini kısaltmakta hem de zarar görenin bir an önce alacağını alabilmesine imkân sağlamaktadır.

B. Tahkimin Sakıncaları

Tahkim sisteminin sakıncaları faydalarına nazaran oldukça sınırlı sayıdadır. Sigorta tahkiminin sahip olduğu özellikler, var olan sakıncaların sayısının azalmasını da sağlamıştır. Bununla birlikte yine de genel mahkemelerin bazı özelliklerinden dolayı hakem yargılaması bazı sakıncaları bünyesinde ihtiva etmektedir¹⁹.

Bunlar arasında adli mahkemelerin sahip olduğu, tanığın veya belgelerin zorla getirilmesi, yabancı mahkemelerin istinabe edilmesi, resmi makamlardan yazılı belge talep edilmesi gibi yetkilere hakemler sahip değildir. Böyle hallerde hakem mahkemesinin adli mahkemelerden yardım istemesi mümkündür (HMK m. 411).

Tahkim yönteminde hakemlerin taraflarca seçilmesi ve ücretlerinin yine uyuşmazlık taraflarınca finanse edilmesi, hakemlerin kendilerini bağımsız bir hakem gibi değil de tarafların haklarını savunan temsilci gibi hissetmelerine yol açabileceği endişesini ortaya çıkarabilmektedir²⁰. Ancak söz konusu endişe, sigorta tahkiminde kendisine yer bulamaz. Zira aşağıda izah edileceği üzere, başvuru üzerine ele alınan uyuşmazlıkları çözmek üzere hakemler Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından seçilirler. Böylece hakem ile uyuşmazlık tarafları arasında bu yönde bir ilişkinin ortaya çıkması mümkün değildir.

¹⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Ulusoy**, s. 212-214.

²⁰ **Ulusoy**, s. 212-213.

III. SİGORTA TAHKİMİNİN ÖZELLİKLERİ VE TAHKİM ANLAŞMASI

Tahkim esas itibariyle uyuşmazlık taraflarının ihtiyarına bırakılmış bir çözüm yöntemidir. Bununla birlikte belli durumlarda kanun koyucu tahkimin zorunlu olduğunu düzenleyebilir. Bu açıdan bakıldığında tahkim, tarafların isteğine bırakılmışsa *ihiyari*; aksi halde *zorunlu* tahkim şeklinde sınıflandırılabilir. *İhtiyari tahkim*, uyuşmazlık taraflarının adli mahkemelere başvurmak yerine aralarında anlaşarak uyuşmazlık çözümü için tahkime gitmeleri halinde söz konusu olmaktadır²¹. Buna karşılık özel kanuni düzenlemeler ile bir uyuşmazlığın mecburen tahkim yoluna tâbi kılınması halinde *zorunlu tahkimden* söz edilir²². Zorunlu tahkimin söz konusu olduğu hallerde, tarafların adli mahkemelere başvurma hakları kısıtlanmış olmaktadır. Her ne kadar yargıya başvurma hakkı Anayasa ile teminat altına alınmış olsa da; özel kanunlar ile yapılan düzenlemeler ile uyuşmazlığın daha çabuk ve ucuz şekilde çözümlenebilmesi için tahkim yöntemi zorunlu kılınmaktadır.

Sigortacılıktaki tahkim yöntemine bakıldığında, daha farklı bir durum ile karşılaşılmaktadır. Gerçekten Sigortacılık Kanunu ile yapılan düzenleme sonucunda zorunlu veya ihtiyari bir tahkim sistemi dışında, yeni bir usul ortaya çıkmıştır. Buna göre Sigorta Tahkim Komisyonuna üye olmak istediğini bildiren sigorta şirketi, kendisiyle ilgili ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda, tahkim usulünü önceden kabul etmiş olmaktadır. Bu durumda söz konusu sigorta şirketi ile uyuşmazlık yaşayan sigorta ettiren ve/veya sözleşmeden menfaat elde eden kişi arzu ettiği takdirde tahkim usulüne başvurabilecektir. Diğer bir ifade ile komisyona üye olan sigorta şirketinin sonradan ortaya çıkan uyuşmazlıkta tahkim usulüne itiraz etmesi mümkün olmamakla birlikte; uyuşmazlığın diğer tarafının sigorta tahkimi yerine adli mahkemelere başvurması imkânı muhafaza edilmiştir.

Sigorta tahkimi ile getirilen söz konusu usul, mehz ulke hukuklarında kullanılan özel hukuk ombudsmanlığı müessesesine oldukça benzemektedir. Benzer şekilde ombudsman sistemine üye olan sigorta şirketlerinin istisnalar²³

²¹ **Öztek, S.:** “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış” LEGAL Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 2009/2, s. 222-223.

²² **Ulusoy,** s. 239; **Öztek,** 223.

²³ Alman düzenlemesinde, Türk Hukukundaki Sigorta Tahkim Komisyonunun yerine Alman Sigortacılar Birliği tarafından kurulan “Sigorta Ombudsmanlığı Derneği” (*Versicherungsom-budsmann e.V.*) bulunmaktadır. Dernek tarafından çıkarılan bir düzenleme ile şikâyetin nasıl ve nereye yapılacağı, yargılama usulü ve karar verilmesi konuları hükme bağlanmıştır. Söz konusu düzenlemenin § 6/8 hükmünde, sigortacının ombudsmanın incelediği olayı örnek

dışında sonradan tahkim usulüne itiraz etme imkânları bulunmamaktadır. Böylece sigorta şirket sisteme dâhil olmakla birlikte uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesini baştan kabul etmiş olmaktadır (SK m. 30).

Ülkemizdeki sigorta tahkim sisteminin zorunlu veya ihtiyari tahkim türlerinden birine dâhil olmadığı daha önce ifade edilmişti. Zira sigorta tahkimine ilişkin düzenleme, *ombudsmanlıkta* olduğu gibi, nevi şahsına münhasır bir özellik sergilemektedir.

Öğretide konuya ilişkin bir değerlendirme yapan *Öztek*, düzenlemenin oldukça ilginç olduğunu, sigorta şirketinin tahkim sistemine üye olmasının ardından artık münferit başvurular bakımından herhangi bir söz hakkının bulunmadığını, sigorta sözleşmesinde tahkime ilişkin özel bir hüküm bulunmasa dahi sigorta ettirenin tahkim başvurusu yapabileceğini, bu durumda tahkim anlaşmasının adeta uyuşmazlığın doğmasından sonra yapıldığını ve bunun sigorta ettirenin veya sigortadan menfaat sağlayanın iradesinden kaynaklandığını belirtmiştir²⁴.

Buna karşılık *Ulusoy*, benzer görüşleri serdettikten sonra sigorta tahkim sisteminin bir taraf için zorunlu diğer taraf için ihtiyari olması sebebiyle bunu en iyi ifade edecek olan terimin “*nispi zorunlu tahkim*” olduğunu ileri sürmüştür²⁵. Yazar ayrıca, söz konusu sistemin sadece sigorta tahkim sistemine üye olan sigorta şirketleri bakımından geçerli olduğunu, bunun dışında kalan şirketleri bağlamadığını belirtmiştir.

Konuyla ilgili ayrı bir çalışma yapan *Ulaş*, değişik bir bakış açısı ile sigorta tahkiminin ihtiyari bir tahkim yöntemi olduğunu belirtmiştir²⁶. Yazar sigorta şirketinin tahkim sistemine başvurmasının ihtiyari olmasından yola çıkarak, sigorta tahkiminin ihtiyari olduğu sonucuna varmıştır. Bunu destekler şekilde sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettirenin ve sözleşmeden menfaat elde eden kişinin (sigortalı veya lehtar) tahkime başvurmamasının hiç bir aşamada zorunlu tutulmaması halini belirtmiştir. Ancak yazarın değerlendirmesinde sürecin ikinci kısmı, yani sigortacının tahkim sistemine üye olmasının ardından ortaya çıkan aşama yer almamıştır.

olay (*musterfall*) olduğunu iddia ederek konunun mahkemeler tarafından çözümlenmesini isteyebilme imkânı getirilmiştir. Böylece benzer çok sayıda uyuşmazlığa emsal teşkil edecek nitelikteki uyuşmazlık dosyalarına ilişkin ombudsmanın yetkisine itiraz edilebilmesi mümkündür, (Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Özdamar**, s. 322).

²⁴ Bkz. s. 222-223.

²⁵ Bkz. s. 240-241.

²⁶ **Ulaş, I.:** “Sigortacılıkta Tahkim”, *BATİDER*, 2007/4, s. 240.

Türk hukukuna Sigortacılık Kanunu ile giren tahkimin nevi şahsına münhasır bir sistem olduğunu öncelikle belirtmek gerekir. Gerçi yukarıda yapılan izahatlar ile sistemin mehzaz ülke hukuklarından alındığı ve bizim tahkim sistemimize yabancı olduğu ifade edilebilir. Öğretide görüş serdeden yazarların da haklı olarak belirttikleri gibi sigorta tahkimi klasik “zorunlu-*ihtiyari*” tahkim sistemi içerisinde kendisine kolay bir yer bulamamaktadır. Ancak Sayın *Ulaş*'in iddia ettiği gibi bu sistemi tamamen ihtiyari tahkim olarak nitelemek kanaatimizce çok mümkün değildir. Her ne kadar sigorta şirketlerinin sisteme girişleri zorunlu tutulmamış olsa da, sektördeki rekabetten dolayı hemen hemen tüm şirketlerin Sigorta Tahkim Komisyonuna üye olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır²⁷. Dolayısıyla bu noktada sadece baştaki ihtiyarilik özelliği sebebiyle sistemin tamamını ihtiyari tahkim olarak nitelemek mümkün değildir. Sigorta tahkim sistemini Sayın *Ulusoy* gibi nispi zorunlu tahkim sistemi şeklinde ifade etmek yerine, karma tahkim sistemi kavramını kullanmak kanaatimizce daha doğrudur. Yukarıda da belirtildiği gibi sigorta şirketinin sisteme üye olmasının zorunlu olmaması ve üye olduktan sonra tahkim başvurularını reddedememesi, sistemin karma bir yapıya sahip olduğu izlenimini doğurmaktadır. Bundan dolayı sigorta tahkim sistemini *zorunlu, ihtiyari* veya *nispi* zorunlu gibi sıfatlar yerine *karma* olarak nitelendirmek daha uygun olacaktır.

Mezkûr başlık altında son olarak durulması gereken bir diğer husus ise *tahkim anlaşmasıdır*. Tahkim anlaşması HMK ve MTK hükümlerine göre, tahkime gidilebilmesinin temel şartıdır. Taraflar mevcut veya ileride ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar için bağımsız veya bir sözleşme içerisinde tahkim anlaşması yapabilirler. Ancak sigorta tahkiminde, taraflar arasındaki sigorta sözleşmesinde bu yönde bir anlaşma gerekli olmadığı gibi, sigorta ettirenin bu hakkından önceden feragat etmesi de geçerli değildir. Bu bağlamda sigorta tahkiminin kaynağının Sigortacılık Kanununun 30'uncu maddesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak tahkim anlaşması bakımından uyuşmazlığın çıkmasının ardından taraflar arasında kendiliğinden bir anlaşmanın meydana geldiği söylenebilir²⁸. Konuya Borçlar Hukuku

²⁷ Günümüzde Türk sigorta sektöründe toplam 52 hayat ve hayat dışı sigorta şirketi, Sigorta Tahkim Komisyonuna üyedir, (bkz. www.sigortatahkim.org/webdev/index.php?option=com, <03.03.2012>).

²⁸ Aynı yönde bkz. **Öztek**, s. 222. Alman hukukunda sigorta ombudsmanlığının temelinde ayrıntılı bir kanuni düzenleme olmadığından, tahkim anlaşması hususu ayrı tartışmalara sebep olmuştur. Ombudsmanın şikayet konusu uyuşmazlıkları çözme yetkisinin, başvuru anında kendiliğinden kurulan ayrı bir sözleşmeden (ombudsvertrag) kaynaklandığı savunulmaktadır, (**Lorenz, E.**: Der Versicherungsombudsmann – eine neue Institution im deutschen Ver-

açısından bakıldığında, sigorta şirketinin tahkim sistemine üye olmasının ardından tahkim anlaşmasına ilişkin aleni bir icapta bulunduğu varsayılabilir. Sigorta şirketi kendisiyle sözleşme ilişkisi içerisine giren herkese karşı bu icabının geçerli olduğu kabul edilebilir. Sigorta sözleşmesinin akdedilmesinin ardından, sigorta şirketi ile uyuşmazlık yaşayan sigorta ettirenin veya sözleşmeden menfaat elde edecek üçüncü kişinin Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurmasını kabul iradesi olarak nitelendirip kendiliğinden bir tahkim anlaşmasının kurulduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu anlaşmanın alelade tahkimden farklı olarak uyuşmazlık çıkmadan önce değil çıktıktan sonra yapıldığını belirtebiliriz. Böylece Sigorta Tahkim Komisyonuna yapılan başvurunun ardından uyuşmazlığın çözümü için tayin edilen hakemin yargılama yetkisinin hem kanundan hem de taraflar arasında kendiliğinden kurulan tahkim anlaşmasından kaynakladığı söylenebilir.

IV. SİGORTA TAHKİM KURULU VE HAKEMLER

Sigorta tahkim sistemi, ülkemizde doğrudan Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğine bağlı olarak kurulan ve ayrı tüzel kişiliği bulunmayan Sigorta Tahkim Komisyonu bünyesinde işlemek üzere kurgulanmıştır (SK m. 30/1).

A. Komisyonun Yapısı

Sigorta tahkim komisyonu, komisyon başkanlığı ile komisyon müdür ve müdür yardımcıları, raportörler ile diğer çalışanlardan oluşur. Komisyon başkanlığı toplam beş üyeden oluşur ve merkezi İstanbul'dur (SK m. 30/2). Komisyon bir taraftan karar alma mekanizması ile gerekli olan işlemleri gerçekleştirmekte diğer taraftan ise müdür ve müdür yardımcıları eliyle yapılan başvurulmuş usulüne uygun şekilde değerlendirilmesini ve sonuçlanmasını sağlamaktadır.

Sigorta tahkim komisyonu,

a) Müdür ve müdür yardımcılarını atamak.

b) Birlikçe ayrı bir hesapta izlenecek olan Komisyonun bütçesini hazırlayarak Birliğe sunmak.

c) Tahkim sisteminin adil, tarafsız ve etkin bir biçimde işleyişini sağlamak için gerekli önlemleri almak.

ç) Komisyonun faaliyet sonuçları hakkında yıllık rapor hazırlayarak Birliğe ve Müsteşarlığa göndermek.

sicherungswesen", Versicherungsrecht 2004, s. 546; Özdamar, s. 316).

d) Bilgi işlem alt yapısını hazırlamak.

e) Kanunlarla kendisine verilen diğer görevleri yapmak, şeklinde sıralanabilecek olan görevleri ifa etmekle yükümlüdür. Komisyon bu bağlamda, tahkim sisteminin koordinasyonunu sağlamakla görevlendirilmiştir (SK m. 30/3).

B. Sigorta Hakemleri

Sigorta tahkim sisteminin hızlı ve etkin olmasını sağlayan en önemli unsurlardan birisi de görev yapan hakemlerin belirli özelliklere sahip olmasıdır. Hakemler özel olarak seçilip belirli bir eğitimden geçirilmekte ve ardından uyuşmazlıkların çözümünde aktif rol almaktadırlar. Hakemlerin sigortacılık alanında bilgi ve tecrübeye sahip olmaları temel olarak aranan özelliklerdendir.

Sigortacılık Kanununun 30'uncu maddesinin sekizinci fıkrasında belirtildiği üzere, sigorta hakemlerinin sigorta şirketi kurucularında mali güç dışında aranan diğer özelliklere sahip olmaları gerektiği hükme bağlanmıştır. Buna göre sigorta hakemlerinin Sigortacılık Kanunu m. 3/1'de yer alan ve sigorta şirketlerinin kurucuları için öngörülen iflâs ve konkordato ilan etmemiş olma, sayılan suçlardan dolayı hüküm giymemiş olma gibi bir takım şartları haiz olmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra hakemlerin en dört yıllık fakülte mezunu olma ile, sigorta hukukunda en az beş yıl ve sigortacılıkta en az on yıl deneyiminin bulunması şartları aranmaktadır (SK m. 30/8). Kanunda yapılan son değişiklik ile söz konusu deneyim şartının ayrıntılarını belirleme bakımından müsteşarlığa yetki verilmiştir²⁹.

Hakemlik için gerekli olan şartları taşıyan kişilerin komisyona başvurması sonucunda gerekli değerlendirme yapılır ve akabinde hakemlik yapmaya yeterli görülenler hakem listesine kaydedilir. Bunun ardından uzmanı oldukları alanla ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıklar bakımından dosya almaya başlanır.

²⁹ Gerçekten 6237 sayılı Kanun ile Sigortacılık Kanununun 30'uncu maddesi hükmüne eklenen "Müsteşarlık bu fıkra uyarınca aranacak deneyim ve bu deneyime esas teşkil eden bilginin tespitine ilişkin ölçütleri belirlemeye yetkilidir" hükmü ile konuyla ilgili ayrıntıları belirleme yetkisi Müsteşarlığa verilmiştir. Müsteşarlık bu yetkisini kullanarak, Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ (2009/1) ve 2009/1 sayılı Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ Uyarınca Sigorta Hakemlerinde Aranacak Mesleki Deneyime İlişkin Genelge çıkarmıştır, (Kabukçuoğlu Özer, F. D.: Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2012, s. 955).

V. SİGORTA TAHKİMİNDE YARGILAMA USUL VE ESASLARI

Sigortacılığa ilişkin uyuşmazlıkların çözümüne yönelik tahkim yargılamasının usulüne ilişkin sigortacılık mevzuatının yanı sıra, yapılan atıf dolayısıyla HMK hükümlerinin de uygulanması imkânı söz konusu olacaktır³⁰. Ancak sigorta tahkimi HMK’da öngörülen tahkimden farklı özelliklere sahip olduğundan, genel hüküm niteliğindeki söz konusu düzenleme ancak sigorta tahkiminin niteliğine uygun olduğu ölçüde uygulanabilecektir. Bunun dışında kalan HMK hükümlerinin sigorta tahkimine uygulanması mümkün olmamalıdır.

A. Tahkimin Kapsamı

Sigortacılık alanında meydana gelen uyuşmazlıkların tahkim yoluna götürülebilmesi için kanunda öngörülen şartlara uyulması gerekmektedir. Bunlardan ilki uyuşmazlığın tahkime götürülebilir nitelikte olmasıdır. Sigortacılık Kanununun 30’uncu maddesinde, sigorta sözleşmesi çerçevesinde özel sigortalardan doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenebileceği hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda ülkemizde sigortacılık yapma ehliyetine sahip bir sigortacı ile yapılan sigorta sözleşmesi çerçevesinde ortaya çıkan uyuşmazlıklar tahkim kapsamındadır³¹. Kanundaki ifadesi ile “*Sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar*” sigorta tahkiminin kapsamına dâhil edilmiştir.

Sigortacılık Kanununda yapılan son değişiklikle 30’uncu maddenin ilk fıkrasına “*veya Hesaptan faydalanacak kişiler ile Hesap arasında*” ibaresi eklenmiştir. Söz konusu ibarenin eklenmesinin amacı, uygulamada çok sayıda uyuşmazlığın ortaya çıktığı bir alan olan “Güvence Hesabı” ile ilgili sorunların da adli makamların yanı sıra tahkim yoluyla çözümlenmesini sağlamaktır. Sigortacılık Kanununun 14’üncü maddesi uyarınca, ülkemizde yapılması zorunlu olan sigortalının yaptırılmaması, zarar veren sorumluların tespit edilememesi ve ödeme yapması beklenen sigortacının iflâs etmesi sonucunda sigorta kapsamındaki rizikonun gerçekleşmesi ile meydana

³⁰ Konuyla ilgili olarak bkz. **Budak, A. C.:** “Sigortacılıkta Tahkim Sigortacılık Kanununun 30. Maddesi, HMK’nun Yürürlüğe Girmesi ve 6237 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanmalıdır?”, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2013, s. 62-63.

³¹ **Budak, s. 56-57; Can, M.:** Türk Özel Sigorta Hukuku, Ankara 2009, s. 343-344; **Kale, S./ Tunç Yücel, M.:** “Sigortacılık Kanununda Tahkim”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Ankara 2009, Cilt 1, s. 464-465.

gelen ve özellikle de bedensel zararların karşılanması amacıyla bir güvence hesabı oluşturulmuştur³². Güvence hesabı sayesinde, zorunlu sigortalardan faydalanamayan ve rizikolar sebebiyle zarar gören kişilerin bu zararlarının en azında sigorta limiti dâhilinde karşılanmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

Güvence hesabının gelirleri, bu kapsamda yapılan zorunlu sigorta poliçelerindeki toplam primlerin % 1'i oranında sigortacının ödeyeceği katılma payları ile sigorta ettirenin safi primin % 2'si oranında ödeyeceği katkı payından oluşmaktadır (SK m. 14/3). Söz konusu gelirlerin hesaba aktarılması sonucunda ciddi fon birikimi sağlanmıştır. Bunun akabinde uygulamada hesaba yapılan başvuruların bir kısmı reddedilmekte ve ödeme yapılmamaktadır. Özellikle hesabın yapacağı ödemelerin usul ve esaslarını düzenleyen Güvence Hesabı Yönetmeliği'ne³³ aykırı taleplerin reddedilmesi sonucunda konu yargıya taşınmaktadır. Bu tür davaların sayısının artması ve zaten mağdur durumda olan kişilerin uzun yargılama sonucunda daha da mağdur olmaları sonucu ortaya çıkmaktadır. Mezkûr mağduriyetlerin engellenmesi amacıyla yukarıda bahsedilen değişiklik yapılmış ve güvence hesabı ile yaşanan uyumsuzlukların tahkim ile çözülmesinin yolu açılmıştır.

Güvence hesabı, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde kurulmuş olup ilgili yönetmelik ile tüzel kişiliğe sahip olduğu ifade edilmiştir (GHY m. 4/1). Ancak öğretilerde, tüzel kişiler için olması gereken “sınırlı sayı ve tipe bağlılık” ilkelerine aykırı düştüğü için bu tüzel kişiliğin geçerli olmadığı ileri sürülmüştür³⁴. Bu durumda güvence hesabının hak ve fiil ehliyeti de olmayacağından davalarda yer alamaması; bunun yerine kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olan ve dolayısıyla tüzel kişiliğe sahip Birliğin müdahale etmesi gerektiği savunulmuştur³⁵. Tüzel kişilerin özelliklerinin Medeni Kanunda sayılması ve yönetmelik ile sınırlı sayıdaki tüzel kişi tipine uymayan Güvence Hesabının tüzel kişilik kapsamında değerlendirilemeyeceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

³² **Kender, R.:** Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2011, s. 149-150.

³³ RG. 26.07.2007, tarih, 26594 sayı.

³⁴ Konuyla ilgili bkz. **Kabukçuoğlu Özer**, s. 169-170; **Budak**, s. 56.

³⁵ **Budak**, güvence hesabına karşı devlet mahkemelerinde veya sigorta tahkiminde açılacak davalarda hesabın taraf ehliyetinin bulunmadığından bahisle davanın reddedilmemesi gerektiğini, böyle bir davanın, davacının açıklamasına başvurularak Birliğe karşı açılmış sayılmasının doğru olacağını belirtmiştir, (s. 56).

B. Başvuruya Yetkili Olanlar

Sigorta tahkiminden yararlanabilmek için gerekli olan ön şart, özel hukuka ilişkin sigorta sözleşmesinin bulunması ve bu sözleşmeden dolayı hukuki uyuşmazlığın çıkmasıdır. Buna bağlı olarak tahkime başvurabilecek olan kişi, ya sigorta sözleşmesini akdeden sigorta ettiren ya da sigorta sözleşmesinden yararlanan kişiler olan sigortalı veya lehtardır³⁶. Bununla birlikte kanun koyucunun bazı sigorta türleri için koyduğu hükümlerde (MK m. 879; 2918 sayılı Kanun m. 97; TTK m. 1478) sigorta ettiren ve sigortalı konumunda bulunmayan bazı üçüncü kişilere de sigortacıya talepte bulunma imkânı verdiği ortadadır. Bu durumda söz konusu üçüncü kişilerin sigortacıdan bekledikleri menfaati elde edememeleri halinde, dava açmaları ve bunun yanında diğer şartların da gerçekleşmiş olmasıyla sigorta tahkimine de başvurmaları mümkün sayılmalıdır³⁷. Kaldı ki Sigortacılık Kanununun tahkime ilişkin m. 30/1 hükmünde de, “*sigortadan faydalanan kişi*” demek suretiyle, tahkime başvuru yapabilecekleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar ile sınırlanmış ve diğer ihtimallere de kapıyı açık tutmuştur.

Sigorta tahkimine başvuracak kişilerin nitelikleri bakımından ayrı bir sınırlama söz konusu değildir. Bu bağlamda başvuru sahibinin gerçek ya da tüzel kişi olması, tacir ya da tüketici olması arasında bir fark bulunmamaktadır³⁸. Sigorta sözleşmeleri, Türk Ticaret Kanununda düzenlendiğinden (m. 1402-1452) taraflara bakılmaksızın doğrudan ticari iş olarak kabul edilecek (m. 3) ve ticari işlere bağlanan hüküm ve sonuçlar bunlar hakkında uygulanacaktır. Dolayısıyla sigorta sözleşmesi akdeden ve bununla ilgili sorun yaşayan herkesin sigorta tahkimine başvurması ve bu imkândan yararlanması mümkündür (SK m. 30/1).

C. Başvurunun Muhatabı ve Davalı Taraf

Sigorta tahkiminde aleyhine başvuru yapılabilecek olanlar sigorta şirketleri ve güvence hesabıdır. Ancak bunun için, ilgili sigortacının tahkim sistemine dâhil olması gereklidir (SK m. 30/1). Daha önce de izah edildiği gibi, sigortacının tahkim sistemine üye olması zorunlu olmamakla birlikte, ülkemizde faaliyet gösteren sigortacıların büyük çoğunluğu (Güvence Hesabı dâhil) sigorta tahkimine üye olmuş ve tahkim komisyonunun yetkisini kabul etmiştir.

³⁶ Can, s. 335.

³⁷ Can, s. 335-336.

³⁸ Aynı yönde bkz. Budak, s. 57.

Sigorta tahkimi ile ilgili üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, sigorta acenteleri aleyhine tahkim yoluna gidilip gidilemeyeceğidir. Uygulamada yapılan sigorta sözleşmelerinin yarısından fazlası sigorta acenteleri aracılığıyla kurulmaktadır. Sigorta acentelerinin sigorta sözleşmesine taraf olmaları ve sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerden sorumlulukları söz konusu olmamakla birlikte³⁹, belirli hallerde aracılık ettikleri veya bizzat temsilci sıfatıyla kurdukları sözleşmelerden dolayı müvekkili sigorta şirketine izafeten acente aleyhine dava açılabilmesi mümkündür (TTK m. 105/2, 3). Bu bağlamda uygulamada acenteler aleyhine dava açılması sıklıkla rastlanan bir durum olmakla birlikte, mahkemelerin verdikleri kararların acenteler aleyhine icra edilebilmesi söz konusu değildir (TTK m. 105/3). Ancak müvekkile izafeten acente aleyhine sigorta tahkimine başvurulması, teorik olarak sadece merkezi yurt dışında olan ülkemizde istisnai hallerde poliçe üreten (SK m. 15) sigorta şirketlerine karşı mümkün sayılabilir. Bununla birlikte merkezi yurt dışında bulunan sigorta şirketinin tahkim sistemine üye olmaması halinde ortaya çıkan uyuşmazlık sadece genel mahkemelerde çözülebilir.

Acentelerin sigorta sözleşmelerinden sorumlulukları bulunmamakla birlikte, kendi kusurlu davranışları sebebiyle sözleşmenin kurulması esnasında sigorta ettirene ve/veya sigortalıya zarar vermeleri mümkündür. Özellikle sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma (bilgilendirme) yükümlülüğünün tam ve gereği gibi yerine getirilmemesi halinde sigortacı ile birlikte acentenin de sorumluluğu ortaya çıkabilir. Zira söz konusu yükümlülüğün muhatabı sigortacının yanı sıra sigorta acentesidir (TTK m. 1423; SSBİY, m. 6). Sigorta acentesinin yükümlülüğü yerine getirmemesi halinde sigorta ettirene ve/veya sigortalıya karşı tazminatla sorumlu olması mümkündür (SSBİY m. 7).

Sigorta sözleşmesinin kurulmasına aracılık eden veya temsilci sıfatıyla bizzat kuran acentenin sigorta ettirene ve/veya sigortalıya karşı sorumluluğunun doğması halinde, bunun çözüm makamı genel mahkemelerdir. Zira acentelerin sigorta tahkim sistemine üyeliği bulunmadığından, bunlar aleyhine tahkim yöntemine başvurulmasının pratik bir değeri bulunmayacaktır. Ancak ortaya çıkan uyuşmazlıkların sayısının artması ve tahkim sisteminin ortaya çıkış amacı gözetildiğinde, acenteler aleyhine de tahkime başvurunun önü açılmalıdır. Ancak Sigortacılık Kanununun mevcut halinde (m. 30/1), aleyhine tahkime başvurulabilecek olanların sadece “*riski taşıyanlar*” yani sigorta şirketleri olduğu açıkça belirtildiğinden, kanun değişikliğiyle acenteler aleyhine sigorta tahkimine başvurulması mümkün değildir.

³⁹ Can, s. 336.

D. Tahkim Başvurusu ve Yargılama Usulü

Sigorta tahkiminde başvuru doğrudan tahkim komisyonuna yapılmaktadır (SK m. 30/13). Başvuru sahibinin yazılı şekilde yapacağı başvurunun yanı sıra uyuşmazlık hakkında bilgi sahibi olunması için gerekli olan belgelerin yanı sıra başvuru ücretinin yatırıldığına dair belgenin de hazır bulunması zorunludur (STİY m. 16/1).

Başvuruyla ilişkin Yönetmelikte yetkiye ilişkin bir esas getirilmiştir (STİY m. 16/1). Buna göre, başvurunun doğrudan Sigorta Tahkim Komisyonunun merkezine veya başvuruyu yapan kişinin yerleşim yerinin bulunduğu ya da rizikonun gerçekleştiği yerdeki büroya yapılabilmesi mümkündür. Kanunda yer almayan söz konusu düzenlemeye göre, farklı yerlerdeki bürolara yapılacak başvuru ile tahkim süreci başlatılabilecektir. Yetkiye ilişkin olarak öngörülen bu hususun ön şart olarak değerlendirilmemesi ve farklı bürolarda yapılan başvuruların da kabul edilmesi tahkim yönteminin ruhuna uygun olacaktır⁴⁰.

Başvuru sahibinin sigorta tahkimine başvurabilmesi için önce ilgili sigortacıdan sorunun çözülmesini talep etmesi gereklidir. Gerçekten Sigortacılık Kanununun konuya ilişkin m. 30/13 hükmü “*Komisyonu gidilebilmesi için, sigortacılık yapan kuruluşla uyuşmazlığa düşen kişinin, uyuşmazlığa konu teşkil eden olay ile ilgili olarak sigortacılık yapan kuruluşta gerekli başvuruları yapmış ve talebinin kısmen ya da tamamen olumsuz sonuçlandığını belgelemiş olması gerekir. Sigortacılık yapan kuruluşun, başvuru tarihinden itibaren onbeş iş günü içinde yazılı olarak cevap vermemesi de Komisyona başvuru için yeterlidir*” şeklindedir. Buna göre, uyuşmazlık tarafının gerekli başvuruyu yapmasına rağmen sigorta şirketinin olumlu cevap vermemesi veya başvurunun üzerinden onbeş iş günü geçmesine rağmen sessiz kalması halinde, bu şart gerçekleşmiş sayılacaktır. Hüküm sayesinde başvuru sahibinin son bir kez daha sigortacıyı uyarması ve belki de yapılacak olan tahkim yargılamasının önüne geçme imkânı söz konusu olacaktır.

Sigortacılık Kanununun yukarıda bahse konu olan m. 30/13 hükmünde sadece “*sigortacılık yapan kuruluş*”tan bahsedilmesi, Güvence Hesabına ilişkin bir düzenleme yapılmamasını, kanun koyucunun burada değişiklik yapmayı unutmaması olarak anlamak gerekir. Bu durumda başvuru sahibinin sigortacının yanı sıra hesapla ilgili uyuşmazlıklarda Güvence Hesabına yazılı olarak başvurması ve ret cevabı alması gereklidir⁴¹.

⁴⁰ Aynı yönde bkz. **Budak**, s. 62.

⁴¹ Aynı yönde bkz. **Budak**, s. 61.

Sigorta tahkimi ile ilgili son olarak, başvuru sahibinin tahkimden önce aynı uyuşmazlıkla ilgili olarak genel mahkemelerde dava açmamış, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun hükümleri uyarınca Tüketici Sorunları Hakem Heyetine başvuru yapmamış olması gerekmektedir (SK m. 30/14).

Sigorta Tahkim Komisyonuna yapılan başvurunun ardından komisyon yetkilileri, başvuru konusu uyuşmazlığın ön incelemesinin yapılması için raportör görevlendirir ve yönetmelikte sayılan ön şartların varlığının tetkiki sağlanır (STİY m. 16/2). Raportörlerin onbeş gün içinde yapacakları tetkikin ardından dosya, raportörün hazırlayacağı ön rapor ile birlikte seçilen hakeme veya hakem heyetine intikal ettirilir. Hakemler, komisyon tarafından görevlendirildikleri tarihten itibaren dört ay içerisinde yargılamayı tamamlamak zorunda olmakla birlikte; söz konusu sürenin, tarafların yazılı muvafakatleri alınmak suretiyle uzatılması mümkündür (SK m. 30/16).

Dosyaya atanan hakemin kural olarak dosyayı kabul etme zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak umulmayan hal veya mücbir sebep hallerinin varlığı söz konusu olduğunda hakemin dosyayı kabul etmeme hakkı bulunmaktadır. Özellikle hakemin davayı tarafsız bir şekilde görmesinin sıkıntıya düştüğü hallerde, taraflardan birisi ile daha önceden var olan bir ilişkisinin bulunması gibi durumlarda, kanunda yer almasa da davaya bakmaktan kaçınabilmesi gerekir. Bu bağlamda hakemin reddi için öngörülen sebeplerin “*umulmayan hal*” olarak kabul edilmesi hakemin kendisini reddedebilmesi için çıkar yol sağlayacaktır⁴².

E. Sigorta Tahkiminde Hakem Kararı

Hakem veya hakem heyeti, kendisine tanına dört aylık süre içerisinde gerekli inceleme ve değerlendirmeleri yaptıktan sonra kararını verir. Hakemler önlerine gelen uyuşmazlık ile ilgili olarak nihai bir karar vermek zorundadır⁴³. Kararın tarafların iddia ve savunmalarını kapsayacak şekilde esasa ilişkin çözüm getirir şekilde verilmemesi halinde inceleme makamı tarafından bozulma ihtimali olacaktır. Ancak aşağıda inceleneceği üzere, kararın temyiz sınırının altında kalması halinde kararın yeniden ele alınması kural olarak mümkün olmayacaktır. Ancak Sigortacılık Kanunu m. 30/12 hükmüne yeni eklenen hüküm doğrultusunda temyiz sınırının altında kalan ve kesinleşen kararların da belli şartlar dâhilinde yeniden ele alınması mümkün kılınmıştır.

⁴² Kale/Tunç Yücel, s. 467.

⁴³ Kale/Tunç Yücel, s. 472.

Hakemlerin verdikleri kararın içeriğinde, uyuşmazlığın ne olduğu, maddi ve hukuki gerekçe ile davanın esası ve yargılama giderlerinin bulunması gereklidir (2009/1 Tebliğ, m. 8). Yargılama giderleri içerisinde, uyuşmazlığın avukat eliyle takip edilmesi halinde ortaya çıkacak vekâlet ücreti de bulunmaktadır. Sigortacılık Kanununun 30'uncu maddesine 6327 sayılı Kanun ile eklenen 17'nci fıkra hükmü çerçevesinde, tahkim yargılaması sonucunda aleyhine karar çıkanların, diğer tarafın kendisini avukat aracılığıyla temsil etmesi halinde ayrıca vekâlet ücreti ödemeleri gerektiği belirtilmiştir. Aslında söz konusu hüküm, vekâlet ücretinin Avukatlık Asgari Ücret Tarifesindeki ücretin beşte biri kadar olacağını kararlaştırarak yüksek miktarda çıkabilecek vekâlet ücretinin önüne geçmeye çalışmıştır. Bu bağlamda uyuşmazlığın her iki tarafının da söz konusu ücreti almaya hakkı olduğunu belirtmek gerekir. Bunun dışında Avukatlık Ücret Tarifesindeki vekâlet ücretinin beşte birinin avukatlık asgari taban ücretinin altına düşmesi halinde bunun uygulanması gerekir. Zira Sigortacılık Kanununa konulan hüküm asgari ücret tarifesine ilişkin düzenlemeye de bir istisna teşkil etmektedir⁴⁴.

Gerekçeli kararın yazılmasının ardından hakem kararını komisyon müdürüne tevdi eder. Komisyon Müdürünce karar en geç üç iş günü içinde taraflara bildirilir; ayrıca kararın aslı dosya ile birlikte Komisyonun bulunduğu yerdeki görevli mahkemeye gönderilir ve mahkemece saklanır (SK m. 30/16).

F. Hakem Kararına Karşı Kanun Yolları

Hakem kararının gerekçeli olarak yazılmasının ardından komisyon müdürü aracılığıyla taraflara tebliğ edilmesi ve ardından mahkemeye gönderilmesi ile kanun yoluna başvurma imkânı ortaya çıkmaktadır.

Kanun yolu bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu bağlamında, hakem kararlarına karşı sadece “*iptal davası*” yöntemi benimsenmiş ve bu dava sonucunda çıkacak mahkeme kararının temyiz edilebileceği hükme bağlanmıştır (HMK m. 439). Böylece tahkim yargılaması sonucunda ortaya çıkan hakem kararı iki aşamalı incelemeden sonra kesinleşecektir.

Sigortacılık Kanununun 30'uncu maddesinin onikinci fıkrası ise sigorta tahkiminde verilen kararlara karşı kanun yolunu düzenlemektedir. Hükümde hakem kararlarına karşı “*temyiz*” yoluna başvurulacağı öngörülmüştür. Gerçekten söz konusu hükme göre, “*Tahkim sistemine üye olmak isteyenlerden*

⁴⁴ Öğretide *Kabukçuoğlu Özer*, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde belirlenen vekâlet ücretinin beşte biri olarak hükmedilecek vekâlet ücretinin, avukatlık asgari ücret tabanı altına düşmemesi gerektiğini savunmaktadır, (s. 513).

katılma payı, uyuşmazlık çözümü için Komisyona başvuranlardan ise başvuru ücreti alınır. Uyuşmazlığa düşen taraflar arasında, açık ve yazılı şekilde yapılması gereken sözleşme ile daha yüksek bir tutar belirlenmemişse, hakemin verdiği kırkbin Türk Lirasına kadar olan kararlar her iki taraf için kesindir. Kırkbin Türk Lirasının üzerindeki kararlar için temyize gidilebilir. Ancak tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar verilmiş olması, talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmiş olması, hakemlerin yetkileri dâhilinde olmayan konularda karar vermesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi durumlarında her halükarda temyiz yolu açıktır. Temyize ilişkin usul ve esaslar hakkında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır”.

Hükümde 6327 sayılı Kanunla yapılan değişiklik neticesinde, dava değeri kırkbin TL'nin altında olan davalarda verilen kararların kesin olduğu; ancak sayılan dört durumun varlığı halinde, bu kararların da temyiz incelemesine tabi olacağı belirtilmiştir. Bunun dışında kalan hallerde ve kırkbin TL'nin üzerindeki değere sahip davalarda hakemlerin verdikleri kararlar her halükarda temyiz incelemesine götürülebilir. Aslında HMK'da hakem kararlarına karşı sadece iptal davası öngörülmüşken Sigortacılık Kanununda öngörülen bu usulün istisna mı teşkil ettiği yoksa sehven mi kaldığı tartışmalara sebep olmuştur. Öğretide *Budak*, yürürlükten kalkmış olan kanun hükümlerine başka bir kanunda yapılmış olan atfın, yürürlükten kalkan hükümleri yeniden yürürlüğe sokmuş olduğunun varsayılmayacağını, bu nedenle Sigortacılık Kanununun hakem kararlarının temyizine ilişkin yapılan atfın, HMK m. 439'da yer alan iptal davası düzenlemesine yapılmış sayılması gerektiğini savunmaktadır⁴⁵. Buna karşılık *Kabukçuoğlu Özer*, Sigortacılık Kanunundaki düzenlemenin istisna olduğunu, HUMK hükümlerine genel atıf yerine doğrudan temyiz usulü zikredildiğinden, sigorta tahkim yargılaması neticesinde verilen hakem kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulması gerektiğini ifade etmektedir⁴⁶.

Kanaatimizce de sigorta tahkim yargılaması sonucunda verilen kararlara karşı kanun yolu *temyizdir*. 6327 sayılı Kanun ile Sigortacılık Kanununda değişikliğin yapıldığı tarih, HMK'nın yürürlüğe girmesinden yaklaşık dokuz ay sonradır. Kanun koyucunun yapılan değişiklik ile sigorta tahkiminde kanun yolu bakımından temyiz usulünü muhafaza etmek istediği gayet açıktır. Özellikle sigorta tahkim yönteminin düzenlenmesinin temel

⁴⁵ *Budak*, s. 67-68.

⁴⁶ *Kabukçuoğlu Özer*, s. 499-500.

amaçlarından birisinin yargılama sürecini hızlandırmak olduğu dikkate alındığında, kanun koyucunun sürecin çabuk sonuçlanabilmesi için iptal davası yoluna gidilmesini arzu etmediği rahatlıkla ifade edilebilir. Aksi halde kanun koyucunun açık düzenlemesine rağmen, HMK’da düzenlenen genel tahkim sistemine ilişkin iptal davası yoluna gidilmesi, kanun koyucunun özel iradesine aykırılık teşkil edecektir.

Yapılan açıklamalar ışığında, değeri kırkbin TL’nin altında kalan hakem kararlarının sadece Sigortacılık Kanunu m. 30/12’de sayılan dört durum ile sınırlı hallerde; kırkbin TL’nin üzerindeki kararlar için her türlü temyiz sebebi dikkate alınarak temyiz yoluna gidilebileceğini kabul etmek gerekir. Sigorta tahkim uygulamasının başlaması ve akabinde HMK’nın yürürlüğe girmesi neticesinde uygulamada, bu tür kararlara karşı gidilmesi gereken kanun yolu ile ilgili uyuşmazlık çıkabileceği açıktır. Zira bu tür kararlara karşı temyiz mercii olarak doğrudan Yargıtay’ın mı yoksa iptal davası için mahalli mahkemenin mi görevli olduğu konusunda uygulamada bir fikir ayrılığı yaşanabilecektir. Ancak yukarıda da izah edildiği üzere kanun koyucunun iradesi doğrultusunda sigorta tahkimi için istisnai şekilde genel temyiz yolunun muhafaza edilmesi gerekir düşüncesindeyiz. Böylece sigorta tahkim komisyonu tarafından verilen kararlara karşı kanun yolunun doğrudan Yargıtay olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Sigorta tahkim usulü, sigortacılık alanında meydana gelen uyuşmazlıkların daha hızlı ve etkin şekilde sonuçlandırılabilmesi için düzenlenmiştir. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bünyesinde oluşturulan Sigorta Tahkim Komisyonu, belirli elemeler sonucunda seçip listesine eklediği hakemler vasıtasıyla kendisine yapılan tahkim başvurularında bir karara varmaktadır. Mevzuattaki özel hukuk ombudsmanlığına benzer bir uygulama olan söz konusu müessese, ülkemizde farklı bir takım özelliklere sahip şekilde düzenlenmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanununda öngörülen tahkim sistemin farklı olan bu usul, bir taraftan tahkim yoluna giden uyuşmazlık taraflarından ayrı bir tahkim sözleşmesi aramamakta diğer taraftan ise tüm sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkimin kapsamına alınacağını öngörmektedir. Tahkim sistemine üye olan sigorta şirketleri bakımından zorunlu olan bu usul, aynı zamanda Tüketici Sorunları Tahkim Heyetine ve genel mahkemelere

başvurabilecek olan sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayanlar bakımından ise ihtiyaridir. Bu nedenle sigorta tahkiminin karma bir usul olarak nitelendirilmesi mümkündür.

Sigorta tahkimine sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat elde eden kişinin başvurusu üzerine gidilir ve Tahkim Komisyonunun koordinasyonunda yargılama gerçekleştirilir. Hakem yargılaması için uyuşmazlığın diğer tarafı olan sigorta şirketinin tahkim sistemine üye olması ve kendisine yapılan çözüm başvurusunu reddetmesi veya sessiz kalması gerekmektedir. Bunun yanı sıra başvuru sahibinin uyuşmazlığın çözümü için başka bir yola gitmemiş olması da gereklidir. Dolayısıyla konunun Tüketici Sorunları Tahkim Heyetine ve genel mahkemelere götürülmesi halinde artık sigorta tahkim komisyonuna başvuru imkânı kalmamış olacaktır. Söz konusu ön şartların gerçekleşmiş olması halinde tahkim yargılamasına geçilebilmektedir.

Hakemlerin/hakem heyetinin dosya üzerinden yaptığı yargılamada tarafların iddia ve savunmaları doğrultusunda karar verilmektedir. Söz konusu uyuşmazlığın değerinin kırkbin TL'nin altında kalması halinde kararların kesin olduğu; üzerinde olması halinde ise temyiz yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, değeri kırkbin TL'nin altında olsa dahi kanunda sayılan dört durumun varlığı halinde yine temyiz yoluna gidilebileceğini belirtmek gerekir. Sigortacılık Kanunundaki hüküm ile Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki tahkim düzenlemesinin birbirine paralel olmaması bazı sorunları ortaya çıkarabilecek niteliktedir. Gerçekten tahkim yargılaması sonucunda verilen kararlara karşı mahalli ilk derece mahkemesinde iptal davası öngören HMK düzenlemesi karşısında, Sigortacılık Kanunundaki temyiz düzenlemesinin akıbeti tartışılır hale gelmiştir. Ancak HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra Sigortacılık Kanununda yapılan değişiklikten sonra da temyiz lafzının ve düzenlemesinin terkedilmemesi, kanun koyucunun iradesinin sigorta tahkimi bakımından temyiz yolunun tercih edildiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Sigorta tahkimi usulünde verilen çoğu kararın kesin olması, özellikle örnek teşkil edecek uyuşmazlıklar bakımından önemlidir. Bu tür hallerde yargılamanın genel mahkemelerde görülmesi yönündeki bir itiraz hakkının bulunması, özellikle sigorta şirketleri bakımından büyük önem arz edecektir. Ancak ülkemizdeki sistemde böyle bir imkâna yer verilmemiş olması önemli bir eksiklik olarak zikredilebilir.

KAYNAKÇA

Budak, A.C. :“*Sigortacılıkta Tahkim Sigortacılık Kanununun 30. Maddesi, HMK’nun Yürürlüğe Girmesi ve 6237 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanmalıdır?*”, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2013.

Can, M. :Türk Özel Sigorta Hukuku, Ankara 2009.

Dayınlarlı, K. :HUMK’da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997.

Jaunering, S. :“*Die Zuständigkeit des Versicherungsombudsmann sollte erweitert werden*”, Versicherungswirtschaft 2003, s. 998 vd.

Kabukçuoğlu, Özer, F.D. : Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2012.

Kale, S./Tunç Yücel, M. :“*Sigortacılık Kanununda Tahkim*”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Ankara 2009, Cilt 1.

Kender, R. : Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2011.

Lorenz, E. :“*Der Versicherungsombudsmann – eine neue Institution im deutschen Versicherungswesen*”, Versicherungsrecht 2004, s. 541 vd.

Özdamar, M. :“*Alman Hukukunda Sigorta Ombudsmanlığı*”, BATİDER, C. XXIV, S. 3.

Öztek, S. :“*Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış*” LEGAL Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 2009/2.

Ulaş, I. :“*Sigortacılıkta Tahkim*”, BATİDER, 2007/4.

Ulusoy, E.: “*Finans Hukukunda Tahkim*”, II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu, 14.02.2009.

von Hippel, T. :Der Ombudsmann im Bank und Versicherungswesen, Hamburg 2000.

Yılmaz, E. : Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2012.

Wild, E. :Der Ombudsmann in Deutschland, Würzburg 1970.

KISALTMALAR CETVELİ

BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Dergisi
bkz.	: bakınız
GHY	: Güvence Hesabı Yönetmeliği
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HMUK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
m.	: madde
MK	: Medeni Kanun
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
RG.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
s.K	: sayılı Kanun
SK	: Sigortacılık Kanunu
SSBİY	: Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
STİY	: Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TL	: Türk Lirası
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı

KAYNAKÇA

- BUDAK, A.C.** : “*Sigortacılıkta Tahkim Sigortacılık Kanununun 30. Maddesi, HMK’nun Yürürlüğe Girmesi ve 6237 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanmalıdır?*”, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2013.
- CAN, M.** : Türk Özel Sigorta Hukuku, Ankara 2009.
- DAYINLARLI, K.** : HUMK’da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997.
- JAUNERİNG, S.** : “*Die Zuständigkeit des Versicherungsombudsmann sollte erweitert werden*”, Versicherungswirtschaft 2003.
- KABUKÇUOĞLU, ÖZER, F.D.:** Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2012.
- KALE, S./TUNÇ YÜCEL, M.:** “*Sigortacılık Kanununda Tahkim*”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Ankara 2009, Cilt 1.
- KENDER, R.** : Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2011.
- LORENZ, E.** : “*Der Versicherungsombudsmann – eine neue Institution im deutschen Versicherungswesen*”, Versicherungsrecht 2004.
- ÖZDAMAR, M.** : “*Alman Hukukunda Sigorta Ombudsmanlığı*”, BATİDER, C. XXIV, S. 3.
- ÖZTEK, S.** : “*Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış*” LEGAL Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 2009/2.
- ULAŞ, I.** : “*Sigortacılıkta Tahkim*”, BATİDER, 2007/4.
- ULUSOY, E.** : “*Finans Hukukunda Tahkim*”, II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu, 14.02.2009.
- VON HİPPEL, T.** : Der Ombudsmann im Bank und Versicherungswesen, Hamburg 2000.
- YILMAZ, E.** : Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2012.
- Wild, E.** : Der Ombudsmann in Deutschland, Würzburg 1970.

BOŞ